

donderdag 19 juni 1980 Rotterdam, de Doelen
(Grote Zaal), 20.15 uur

Promenadeconcert

Rotterdams Philharmonisch Orkest

dirigent David Zinman
solist Peter Zazofsky, viool
m.m.v. Philharmonisch Koor 'Toonkunst'
(dirigent Jan Eelkema)

Michail Glinka Ouverture Roeslan en Ljoedmila
1804-1857 (1838/41)

Pjotr I. Tsjaikowski Concert in D, opus 35 (1878)
1840-1893 voor viool en orkest
Allegro moderato
Canzonetta: andante
Finale: allegro vivacissimo

Nikolaj Rimski-Korsakow Antar
1844-1908 Symfonische suite, opus 9 (1867/68)
(Symfonie nr 2)
*Largo - allegro giocoso -
allegretto vivace*
Allegro
Allegro risoluto alla marcia
Allegretto vivace - andante amoroso

Aleksandr Borodjin Polowetser dansen uit
1833-1887 'Vorst Igor' (1875)
Introduzione (andantino)
Allegro vivo
Allegro
Presto - moderato alla breve - presto
Allegro con spirito

(Met koor)

David Zinman

David Zinman, per 1 september j.l. benoemd tot chefdirigent van het Rotterdams Philharmonisch Orkest, werd in 1936 in New York geboren. Hij studeerde aan de High School for Music and Art in New York en later in Tanglewood, waar hij Pierre Monteux ontmoette. Deze koos David Zinman tot zijn assistent. In 1963 debuteerde hij bij het Nederlands Kamerorkest, dat hem het volgende jaar naast Szymon Goldberg benoemde tot vaste dirigent, een functie die hij twaalf jaar heeft bekleed.

In 1974 werd Zinman muzikaal directeur van het Rochester Philharmonic Orchestra N.Y. en drie jaar later tevens vaste gast-dirigent in Rotterdam.

Hij dirigeerde inmiddels alle belangrijke Amerikaanse, Engelse en Nederlandse orkesten en concerteerde ook in Japan, Australië en Zuid-Amerika.

David Zinman maakte grammofoonplaten voor Decca en Philips.

Peter Zazofsky

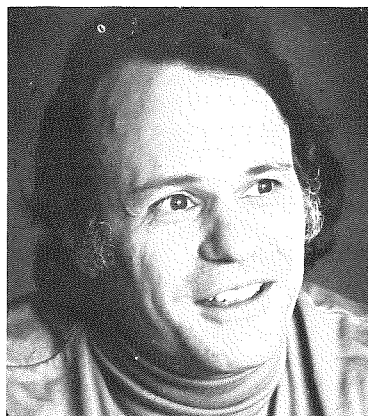
De jonge Amerikaanse violist Peter Zazofsky heeft de laatste tijd een aantal belangrijke prijzen gewonnen en daardoor internationale belangstelling getrokken. Zo werd hij op 31 mei j.l. tweede prijswinnaar van het Koningin Elisabeth-violconours in Brussel, wat leidde tot dit eerste optreden in Nederland.

In november 1977 legde hij beslag op de bronzen medaille van het Henryk Wieniawski-concours in Polen en meteen hierna op de gouden medaille van het Festival van Bordeaux. In juni 1979 werd hij winnaar van het internationale concours van Montreal.

Peter Zazofsky (26) werd geboren in Boston en maakte op 11-jarige leeftijd zijn debuut bij het Boston Symphony Orchestra, waarin zijn vader pianist is. Hij begon zijn studie bij Joseph Silverstein toen hij 5 was en studeerde later bij Dorothy Delay. In 1975 behaalde hij zijn solistendiploma aan het Curtis Institute of Music, waar hij les had van Ivan Galamian en Jaime Laredo.

Peter Zazofsky heeft uitgebreide toernees gemaakt door Oost-Europa en Zuid-Amerika. Hij trad o.a. op in Roemenië, Polen, Joegoslavië, Mexico, Colombia en Brazilië.

Hij had tv-optredens in Polen, Engeland en de Verenigde Staten en was eerder solist bij The San Francisco Symphony onder leiding van Seiji Ozawa en The Montreal Symphony onder leiding van Charles Dutoit.

David Zinman

Peter Zazofsky

Michail Glinka:

Ouverture Roeslan en Ljoedmila

Michail Iwanowitsj Glinka is te beschouwen als de grondlegger van de specifiek Russische muziek en als de directe voorloper van de z.g. Jongrussische school (zie hieronder bij Rimski-Korsakow). Eeuwen lang had Rusland praktisch alleen kerkmuziek gekend en aan het begin van de 19e eeuw vormden slappe aftreksels van Italiaanse opera's er de enige kunstmuziek.

Merkwaardig genoeg behoorde Glinka, die ook in de Sowjet-Unie als de grote pionier en vader van de nationale muziekcultuur wordt gezien, nu juist tot de categorie mensen tegen wie zich later de revolutie zou keren: hij was de verwende zoon van een welgesteld grootgrondbezitter, zwak van gezondheid, weinig wilskrachtig van karakter en voortdurend omringd door steeds nieuwe maîtresses. Zijn muzikale capaciteiten waren echter niet discutabel. Hij bezat een grondige kennis van de muziektheorie, had gevoel voor vorm en instrumentale kleur en een voor die tijd nog ongekende belangstelling voor muzikale folklore. De Russische 'koetsiers'-muziek maar ook b.v. de volksmuziek van Spanje en Italië boeiden hem en boden perspectieven voor zijn eigen ontwikkeling als componist.

Glinka's opera 'Een leven voor de Tsaar' (1836) is in de geschiedenis van de Russische opera wat Weber's 'Freischütz' voor West-Europa betekent en verschafte Glinka zijn grote reputatie. In zijn enthousiasme bood Poesjkin Glinka aan zijn sprookje 'Roeslan en Ljoedmila' tot een opera-libretto om te werken. Maar Poesjkin's vroegtijdige dood in een duel verhinderde dit plan, waarna tenslotte niet minder dan vijf verschillende auteurs aan de tekst hebben gewerkt.

Het succes bij de eerste opvoering in 1842 overtrof echter nog dat van 'Een leven voor de Tsaar'. Liszt, die toevallig in Rusland was, heeft er zich zeer gunstig over uitgelaten en ook Berlioz, die evenals de Italiaanse operacomponisten Donizetti en Bellini wel enige invloed op Glinka heeft gehad, zette zich in voor de verbreiding van Glinka's muziek in Europa.

Al heeft het werk als geheel zich in het theater niet kunnen handhaven, de briljante ouverture behoudt haar plaats in de concertzaal met gemak, en terecht.

W. V.

Pjotr I. Tsjaikowski: Violconcert

Tsjaikowski componeerde zijn violconcert tijdens een verblijf in Clarens (Zwitserland) in maart en begin april 1878. Het middendeel is zelfs het werk van één dag: Tsjaikowski schreef het op advies van zijn broer Modeste en de violist Kotek ter vervanging van het weinig boeiende oorspronkelijke andante.

Dat het werk een der meest geliefde violconcerten zou worden liet zich indertijd allerm minst aanzien. De beroemde violist Leopold Auer, aan wie het aanvankelijk was opgedragen, weigerde het te spelen wegens de grote technische problemen die het werk stelt en ook Kotek durfde bij nader inzien de uitvoering niet aan. Vernietigende kritieken (o.a. van de gevreesde Weense criticus Eduard Hanslick) volgden op de eerste uitvoering – 4 december 1881, door Adolf Brodski aan wie het werk nu is opgedragen.

Een orkestinleiding, die meer een sfeertekening is dan een expositie van thematisch materiaal, gaat vooraf aan de inzet van de solo-viool: een cadensachtige frase, gevolgd door het lyrische hoofdthema. Een overgangsgedeelte met wat markantere ritmen leidt naar het eigenlijke tweede thema, 'con molto espressione'. De grote cadens vormt een ware krachtproef voor de solist.

Vol sentiment maar zeer melodieus is de Canzonetta, door solo-viool en strijkorkest con sordino gespeeld.

Geheimzinnig is de overgang naar de finale met zijn woeste ritmiek die ons plotseling uit de dromerige sfeer van het andante doet opschrikken.

Na het vurige 'kozakken'-thema en een meeslepemde Slavische melodie van de soloviool brengen hobo en klarinet in dialoog een prachtig motief met intens droeve dubbele voorstellen. Maar al spoedig krijgt het felle ritme weer de overhand en met een ware werveling van klanken, waarbij aan de solist opnieuw de hoogste eisen worden gesteld, besluit dit concert.

W. V.

Nikolaj Rimski-Korsakow: Antar

Nikolaj Rimski-Korsakow stamt uit een familie van marineofficieren, al was zijn vader toevallig grootgrondbezitter. Zijn grootvader en een van zijn ooms hadden het tot admiraal gebracht en het mag dan ook nauwelijks verwondering wekken dat de 12-jarige Nikolaj zijn enige broer als cadet achterna ging toen zijn ouders hem de toestemming weigerden om zijn muzikale talenten professioneel verder te ontwikkelen. Hij mocht dan wel cello en piano studeren, als zijn opleiding aan de Marineschool in Sint Petersburg maar niet in het gedrang kwam.

Zo begon de jonge luitenant in 1862 aan zijn eerste grote zeereis, maar wel met de schetsen voor een symfonie en een flinke stapel muziekpapier tussen zijn bagage. En als zijn ouders gedacht mochten hebben dat het leven op zee hun jongste zoon zijn artistieke ambities wel zou doen vergeten hebben ze zich lelijk vergist. Integendeel, de indrukken die Rimski in alle hoeken van de wereld opdeed prikkelden zijn muzikale fantasie in hoge mate en bij terugkomst in 1865 was zijn Eerste symfonie – in feite de eerste grote symfonie van een Russisch componist – gereed. Het succes van de première bij een concert van Balakirew's Vrije Muziekschool nog in hetzelfde jaar deed Rimski-Korsakow besluiten zijn leven definitief een andere wending te geven.

De componisten van de Jongrussische school of 'Het Machtige Hoopje' (Balakirew, Borodjin, Koej, Moesorgski en Rimski-Korsakow) hadden weliswaar bepaalde gemeenschappelijke ideeën ten aanzien van een echt Russische, niet door westers formalisme onttaarde muziek, maar waren individueel zeer verschillend. Rimski is in zijn hele levenshouding altijd de typische aristocraat gebleven, met sterke voorkeuren voor exotische en sprookjesachtige onderwerpen en een fenomenaal ontwikkeld gevoel voor klankkleur, waardoor hij als instrumentator slechts met Berlioz en Ravel te vergelijken is. Hoewel hij al in 1871 tot leraar compositie en instrumentatie aan het conservatorium van Sint Petersburg werd benoemd voelde Rimski-Korsakow zich op muziektheoretisch gebied nog lange tijd onzeker en volgde hij zelfs samen met zijn leerlingen bepaalde lessen van collega-professoren.

In de loop van zijn leven werkte hij herhaaldelijk vroegere composities om en ook zijn Tweede symfonie, *Antar*, onderging dertig jaar na haar ontstaan een ingrijpende revisie nadat de componist al eerder de ondertitel (net als bij zijn bekendste werk, *Sheherazade*) in 'symfonische suite' had veranderd omdat hij de structuur voor een symfonie niet orthodox genoeg vond. In zijn autobiografie 'Kroniek van mijn muzikale leven' noemt hij het eerste deel van *Antar* verontschuldigend 'een vrije muzikale schets van de opeenvolgende episodes uit het verhaal, al vormen zij dan een muzikale eenheid door het steeds terugkerende thema van *Antar* zelf.

Maar er is in het geheel geen sprake van een thematische ontwikkeling, slechts van variaties en parafrases'. (Nou en? zeggen wij dan nu. Er zijn later wel eens vormlozere stukken 'symfonie' genoemd.)

Antar is een historische figuur, een ook als Antara Ibn Sjaddad bekende Arabische dichter uit de vóórmohammedaanse tijd (2e helft 6e eeuw), die zich als onechte zoon van een zwarte slavin door zijn dapperheid hoog aanzien verwierf in de Arabische wereld en over wie sinds de 9e eeuw talloze legenden de ronde doen. In een werk van de Russische schrijver Sjenkowski vond Rimski-Korsakow het sprookje dat hem inspireerde tot zijn vier-delige compositie die vertelt hoe Antar, verbitterd over de boosaardigheid van de hem omringende wereld, als kluzenaar leeft in de ruïnes van het oude Palmyra in de Syrische woestijn. Wanneer hij op een dag ziet hoe een gazelle door een roofvogel wordt aangevallen redt hij het arme dier het leven door de vogel te doden. Moegeworden valt hij in slaap en droomt dat de gazelle in werkelijkheid de fee Gul-Nazar, koningin van Palmyra, is die hem meevoert naar haar weelderig paleis. Als dank voor haar redding biedt zij hem aan drie wensen te vervullen.

Antar, ook maar een mens, kiest wraak, macht en liefde. De fee houdt haar belofte, maar wij weten al sinds Piggelmee dat het in sprookjes zelden goed afloopt met mensen die onbescheiden wensen hebben: Antar krijgt achtereenvolgens alles wat hij hebben wil, maar sterft in Gul-Nazar's omhelzing, gedood door haar liefdeskus. Zo wordt een onschuldige gazelle tot fatale nachtmerrie.

Het eerste deel schildert de sombere weidsheid van de woestijn, waarna de beide hoofdpersonen worden geïntroduceerd door een mooie maar smartelijke melodie van de altviolen (Antar) en een melodie à la Sheherazade in fluiten en harp (Gul-Nazar). Na het korte gevecht met de roofvogel worden de hoofdgedachten en een authentieke Arabische melodie, die Rimski-Korsakow in een bundel bij Borodjin thuis had gevonden, uitgewerkt en gevariëerd.

De volgende drie delen weerspiegelen de vervulling van de wensen. De wraak zet in met dreigende klanken (tremoli!), die even op Debussy's La Mer vooruit lijken te lopen. Na een reeks grote climaxen volgt een berustend slot: Antar's wraak is zoet.

Het hebben van macht schijnt in het derde deel een bestaan zonder zorgen te zijn, vol plechtig vertoon en glans. Aan het eind maakt Rimski dezelfde 'psychologische fout' als Tsjaikowski met de mars in zijn Zesde symfonie: tussentijds applaus is nauwelijks te vermijden, maar er komt nóg een deel.

De liefelijk-sensuele finale werkt bijna als anticlimax. Fraaie alt-hobosoli, verweven met een nieuwe authentiek-Arabische melodie – ditmaal aangedragen door Rimsky-Korsakow's oude vriend Aleksandr Dargomizjski – en de thema's van Antar en Gul-Nazar, voeren het werk naar een vredig slot.

Antar wordt tegenwoordig meestal uitgevoerd in de gerevideerde versie van 1897. David Zinman brengt het werk vanavond in zijn oorspronkelijke gedaante, waarvoor ons de orkestpartijen welwillend ter beschikking werden gesteld door het Boston Symphony Orchestra.

W. V.

Aleksandr Borodjin: Polowetser Dansen

Van de hierboven al aangeduide groep van vijf componisten die tezamen de Jongrussische school vormden en zich onder leiding van de kunstericus Stassow tegenover de door Tsjaikowski vertegenwoordigde Moskouse school opstelden, had aanvankelijk alleen Balakirew een degelijke muzikale opleiding genoten. Evenals Rimski-Korsakow waren Moesorgski en Koej oorspronkelijk officier, Borodjin had een universitaire studie als arts en chemicus achter de rug en was jarenlang als zodanig werkzaam.

Onder Balakirew's stimulerende leiding maakte het viertal zich echter intussen wel de ontbrekende muzikale kennis eigen. Iemand als Moesorgski is natuurlijk net zomin een dilettant als een groot acteur die toevallig geen eindexamen toneelschool heeft gedaan.

Zonder 'Het Machtige Hoopje' (benaming van Stassow) zou de muziek van de vroege Stravinsky en van Sowjet-componisten als Prokofjew, Sjostakowitsj en Chatsjatoerjan ondenkbaar zijn geweest. Maar de eerlijkheid gebiedt wel te zeggen dat nu juist Borodjin's muziektechnische bagage wel enige aanvulling van zijn vrienden binnen de groep kon gebruiken. Met name Rimski-Korsakow en later Glazoenow hebben een belangrijke rol gespeeld bij het voltooiën en voor uitgave rijp maken van diverse van zijn composities, soms met medeweten en instemming van de componist, in enkele gevallen (Mlada, Derde symfonie, en de opera *Vorst Igor*) na zijn dood. De nu uit te voeren Polowetser Dansen, het populairste fragment uit *Vorst Igor*, vormen het slot van het tweede bedrijf. Na een verloren veldslag tegen Khan Kontsjak van Polowets en diens woeste tartaarse legerscharen is vorst Igor door zijn aartsvijand gevangen genomen. Kontsjak heeft echter respect voor zijn tegenstander en behandelt de vorstelijke gevangene met alle verschuldigde eerbied. Tot vermaak van zijn 'gast' laat hij zelfs door Polowetser slaven en slavinnen een aantal opwindende krijgsdansen uitvoeren.

In Borodjin's partituur zijn de dansen gezet voor koor en orkest, en uiteraard in de Russische taal. Zo komen ze nu ook tot klinken, met dank aan Swetlana Liberman.

W. V.

Lees de HOLLAND FESTIVAL-krant: Achtergronden en hoogtepunten uit het programma plus achttien pagina's interviews.

Verkrijgbaar in de theaters en concertzalen voor f 1,-.

In samenwerking met **NRC** **HANDELSBLAD**
